

tokból. — A cafóni sors: az egyhangú állati robot és a polenta elől nincs menekülés. Hiába minden egyéni vak vergődés. Cafóni lettél, cafóni maradsz — lehetne itt a bibliai mondást variálni. Ezt példázza „A párizsi út” hősének Benjaminónak, ezt Simplíciónak, a naiv anarchista prófétának elkerülhetetlen végzete. Aki egyszer a cafóni sorsba született és akit ismeretlen, felfoghatatlan és rettentő hatalmak arra ítélték, hogy egész életében polentát egyen, az hiába menekül. A társadalmi viszonyok könyörtelen mechanizmusa összelapítja, préseli, ide-oda dobálja a tehetetlent, hogy végül megint csak a cafóni-sorsba, a polentához taszítsa vissza. Benjaminó a párizsi út, e lidércnyomásos lázalom végén rájön a cafóni életfilozófia alfájára és omegájára: „Aki egy új út kedvéért elhagyja a régit, az elhagyja a polentát, hogy megint csak polentára bukkanjon...” — Aki ifjúkorában elkövette azt a balgaságot, hogy anarchizmust és egyenlőséget prédikált a cafóniknak, azt mindörökké az állam ellenségének tekintik. Simplíció, az ember eredendő jóságába vetett hit e fanatikusa az egyetemes bűnbak minden államellenes bünténynél, amit a környéken valaha is elkövettek. Simplíció, a „rend” nevű végzet életfogytiglani zsákmánya, a cafónik regényes fantáziájában a régi brigantik utódja, a szegények és elnyomottak megbosszulójává lesz. A „rend” és a néphit egyaránt végzetszerű tévedése veszedelmes felforgató, a gazdagok, a fasiszta hatóságok rémét formálja a naiv, álmódózó asztalosból, aki a meg nem érdemelt dicsőség elől végül is menekülni kénytelen. Mialatt a hatóságok halálra keresik és a cafónik fegyverrel, élelmiszerral és önkéntesekkel próbálják segíteni, Simplíció mint az útszélen összerokadt állat, nyomorúságosan, egy pásztor kunyhója mellett vergődve, köhög ki a számüzetésben szerzett tüdővészben az önkéntelen dicsőséget. A „rend” már csak a hulláját foghatja el. „A holttestnél, a kunyhó mellett csupán négy karabinieri maradt vállrövetett fegyverrel. Ugy néztek ki, mintha Simplíciót fenyegetnék: — Lövíünk, ha szökni próbálsz! — (De Simplíció már ellillant.)” — A robot elől, a polenta elől, a „rend” elől a cafóni csak a halálba menekülhet. A másik út, a nehezebb, áldozatosabb, de az életbe vezető út az összetartás, valamennyi cafóni tudatos harca a fasiszmus ellen, a „Fontmara” útja. — A svájci olasz emigránsok és a fasiszmus spicilije között folyó furfangos, elszánt és véres küzdelem képét mutatja meg Silone „A róka” című novellában. A baromfiólatk alatomos, vérengző réme és egy, az életmentőinek bizalmával rútul visszaélő fasiszta spicli párhuzamos története képezi a cselekményt, amelynek végén a róka életével fizet a baromfiorzásért, de a spicli, aki már egyszer a csapdában volt, nemcsak hogy megmenekül, de az illegális antifasiszta csempész szervezet összes papírjait is megkaparintja. A fasiszmus mindenre elszánt bérenceit nem hatja meg az ellenfél magasabb emberieségből eredő szánalma. Az osztályharcban nincsen könyörület. — Az utolsó két novella: „Letizia” és „Don Aristotile” a cafóni falvak évszázados szellemi sötétségének apró hasznélvezőiről, a siratóasszonyról és a nyilvános irnokról ad remek zsánerképet.

(Bécs)

Mátrai Ede.

A FALU MÁSİK ARCA. 1. Nagy Lajos kitünő faluregénye, a Kiskunhalom után, vagy vele körülbelül egyidőben egy másik parasztregény is jelent meg a magyarországi könyvpiacra, Darvas József Fekete kenyere. A regényt módomban volt kéziratban is olvasni, ami többek között azt jelenti, hogy teljes egészében, okos meggondolások vezette kihagyások és önkéntes cenzurák nélkül olvastam, tehát pontosan úgy, ahogy Darvas József azt megírta, elképzelve, felvázolta a látottak nyomán. Darvas József falusi fiu, tanító, a nép között született, ott él, egyszerűval vérségi kapcsolatai a parasztsággal nem is vonhatók kétségbe. Ismerem viszont Nagy Lajos Kiskunhalmának születési körülményeit is, amik ennek éppen az ellenkezői. Egy hathetes fa-

lusi nyaralás figyelmes szemlélődésének eredménye a Kiskunhalom. A városi ember regénye a faluról — valóság, a falusi fiatalember írása pedig — regény. Nem képességek dimenzióiról van jelen esetben szó, mert Darvas tehetsége kétségbevonhatatlan. Csak a módszer az, maga a regényforma, amely kikerülhetetlenné teszi, hogy az írásmű nivója elérje a valóság magaslatát. Ez a helyzet Malraux két írásművénél is, a Hódítóknál és az Emberi sorsoknál. Az Emberi sorsok regénye, a Hódítók riport. A Hódítók éppen riporszinezeténél fogva frissebb, üdébb, valósággal teljesebb, maradandóbb, mondhatjuk nyugodtan étellel telítettebb, történelmileg autentikusabb, mint az Emberi sorsok, amely bár a Hódítókból készült, akadémiai díjat is kapott, világsikert is befutott, mégis távolabb van a valóságtól. Az emberek kényszerűségéből jönnek és mennek benne, kiszámított mértani arányok szerint cselekszenek, nehogy felborítsák a kompozíció szerves egységét. Figurái is módfelett romantikusak. Egy forradalmár, ha bal lábbal kel fel benne reggel, bolondokat beszél, ha jobblábbal, úgy diszponálva van. Elfogják az embereket, kivégzik, vagy öngyilkosok lesznek. Az enyészet lebeg a táj fölött és a hősök kényszeredetten ágálnak az író legjobb belátása szerint. Ez se nem karikatúra, se nem valóság. Regény, ami pedig manapság igen rosszat jelent. Eljött az idő, amelyben az aktualitás értékesebb az ugynevezett „örök pillanatoknál“.

2. Melyik lenne tehát a falú igazi arca? — kérdezhetné az olvasó, aki ily példákkal terhesen gondolkodni is szokott és kíváncsi felvetett kérdésének válaszára. Melyik lenne az igazi falú, az-e, amelyben ledér nótákat énekelve járnak adó után az adószedők, amelyben a Színházi Életet árulják, hol strandolnak, ahol csépelnek és a gazda egyik fizetett szolgája majdnem agyonveri a gazda másik fizetett szolgáját, vagy pedig az, amelyben a parasztek összegyűlnek földalatti góréjukban és tanulmányos könyveket olvasnak, ahol a fiatal orvos ingyen gyógyítja a szegényeket és szintén résztvesz ezeken a megbeszéléseken, a tanítóval és egyéb munkanélküliekkel együtt. Sajnos, akármennyire is fáj a szívünk, ilyen falú legfeljebb sűrűsítve létezik ezen a környéken, megtörténhetik ugyan az, hogy van egy falú, amelyben előfordul az a csodálatos eset, hogy van egy fiatal orvos, aki ingyen gyógyítja a szegényeket, azután van ettől a falutól száz kilométernyire egy másik falú, ahol viszont van egy tanító, aki könyveket kölcsönöz, szocialista könyveket természetesen, és ettől a két egymástól távoleső falutól megint száz kilométernyire van egy harmadik falú, és így tovább. Ez az élet, ha egy tenyérynyi darab területre összpontosítjuk történeteit, amit eredményez, ez a regény. Festmény a fotográfiával szemben. Hol vannak a lelkiismeretlen parasztek, a cselédek, akik besugják egymást, a többiek, akik élik ezt a külsőséges életet. Hol vannak a gyávák? En a gyávákat kérem számon, éppen ellentétben egyéb haladott szellemű olvasókkal és kritikusokkal, akik régi jó szokás szerint mindig azt vetik egy író szemére, hogy hiányzik belőlük a megértés, nem állítanak az ostoba emberekkel szemben felvilágosodottakat és ami a legfőbb, nem „mutatnak utat.“ Dilettáns kritikai felfogás, szánalomraméltó. Azt kérem számon, hogy hol vannak az emberi ostobaság és alávalóság apró jellegzetességei, hol vannak a kételyek és hol vannak azok az általános jellemvonások, amelyek embereket és valóságos eseményeket formálnak romantikus angyalokból, vértanúkból, mártirokból és tündérmesékből. Nem kételkedem benne, hogy ez jönni fog. Hiszem, hogy el fog mulni a romantikus színezetű paraszt és munkásszemlélet, mint ahogy elmúlt máris egynémely írásműben, ahol művész kezébe került a feldolgozandó anyag. Hozzáteszem, nem az írásmű valotta ennek a kárát. Haladottabb és az olvasót hivebben informálóbb lett a helyzetről, mint vérszegény kollégái, amelyek ugyan utat mutattak, de csak a féleszűiek előtt nem kétségbevonható.

3. Darvas József regénye, ha valahol és valamiben támadható, úgy csak ezen az egyetlen helyen. E teljesen kiforrott író, úgy képességeivel, mint írás-

készségével fiatal kora dacára is első helyek egyikét foglalja el a haladó irodalomban. Több kételkedést kér viszont a kritikus és hiszi, hogy kívánsága teljesülni fog. A szocialista irodalom, ha nem akarja azt, hogy poigári beállítottságú kollégája sorsára jusson, szükségesnek látja, hogy okosan adagolja a hitet. Bizony, a parasztkol nem konspirálnak, írni, olvasni se tud a legnagyobbbrésziük. Ha olvasnak, úgy Színházi Életet olvasnak, régi, békebeli Színházi Életet, leventéskednek, templomba járnak és odaadón böngészik a százesztendő kalendáriumot. Levett kalappal állanak a képviselő úr előtt és még az ispánnak is nagyot köszönnek. Kakastollat lenget a szél. Hát lehet ilyen valóságok ellen tündéri álmokkal küzdeni? A kultura ugyan csorbitja a hitet, de kizárólagosan a vak hitet, amely igen gyöngye fegyver kezünkben és nem hozzánk méltó. Ismétlem Gorkij 1928-ban mondott szavait, amelyeket Gladkovhoz intézett, „Hiányzik belőletek a kultura,“ — mondotta, — „ha több lesz a kulturátok, igaz, hogy kevésbé hisztek, de amiben hinni fogtok, az nem lesz megdönthető. Megrostálódik hitetek, de ami a rostán átesik, azért úgysem kár.“ Valóban, mennyire igaza van Gorkijnak. Ő, nagyon helyesen, nemcsak a korokat, annak gazdasági berendezkedését és termelési módját vette alapul, hanem hozzászámította az embert. Az embert, amely ostoba, gonosz, rövidlátó, vagy buta, és még legtisztább kívánságaiban is egy összevissza kapkodó, másokat letipró, vagy magát boldogan letiporni hagyó szerencsétlen állat.

(Budapest)

Remenyik Zsigmond

BERTOLT BRECHT VERSEI (Lieder, Gedichte, Chöre. Editions du Carrefour Paris, 1934.) A kötet a költő 1918 és 1933 között írt verseit tartalmazza. A versek a híres „Legende vom toten Soldaten“ című verssel kezdődnek s azzal a szép vád- és panasz-dallal végződnek, amely egyike a mai német emigráció legszebb művészi formulázásának a mai Németországról. Brecht rendkívüli talentumát a legsürgősebb és legközvetlenebb közdolgok, a német jövő szolgálatába állítja. Olyan kizárólagossággal és szenvedelemmel szenteli magát ezeknek, hogy még azok bámulatát is kivívja, akik különben idegenkednek kemény, tárgyias költészetétől. Brecht fejlődése a Songtól és balladától a tankölteményig, amelyben az érzelem szigorú aszkézissel szorul a háttérbe, egész világos a kötetben. Széles hömpölyű tankölteményeiben a meglepő formulázások az értelmek és érzelmek mai zavarában egyenesen Kolumbus-tojásként hatnak. Költői leletek és felfedezések ezek, amelyeknek az értéke egyenlő a legpompásabb, legröpkébb lírai sűgalmakkal. Az ötlet és a formula, illetve a nyelvi átvilágítás azonban Brechtnél nem az érzelmi rezzenések kifejezését szolgálja, hanem kizárólag a tendenciát s ez a tendencia az aktív progresszió céltudatos harca. Az ötlet és a költői kitalálás felhasználását jelen történeti pillanatban Brecht csak így tartja megengedettnek s ezzel egyuttal bebizonyítja, hogy a lehetőség egyáltalán nem csorbul meg ha a Brechtéhez hasonló felfogás és meggyőződés szolgálatába áll.

(Sz. G.)

AZ ELEGÁNS GÁZMASZK. „London. A napokban itt megnyílt divatkiállítás az érdeklődés középpontjában az „elegáns gázmaszk“ külön kiállítása áll. Az angol gázálarc gyárosok u. i. elhatározták, hogy új, csinos kiállítású gázálarcokat hoznak forgalomba. Az egyik gázálarc elárúsító hely a következő szavakkal ajánlja áruját: „Nagyságos asszonyom, legyen óvatos háború esetére! Amellett azonban még mindig lehet csinos és kívánatos.“ A londoni lapok szerint az elegáns gázálarcnak nagy a kelendőse.“ (Neue Freie Presse, 1934. VIII. 4)